

Hans Visser

Professor Kwame Bediako (1945 -2008)

De dood van Kwame Bediako op 7 juni gaf een grote schok in Ghana en in de wereldwijde missionaire beweging. In zijn bij de begrafenis van 5 juli uitgegeven *Call to Glory* gaven tientallen vrienden en leerlingen uit vele hoeken van de wereld rekenschap van wat hij voor hen betekend heeft als *Man of God, Visionary, Inspirer, Theologian, Scholar, Teacher Husband and Father who served God and His people in Africa*.

Wie was Kwame Bediako? Wat was zijn visie? Met wie en waar deelde hij die?

Bekering en visie

Manasseh Kwame Dakwa Bediako werd geboren op 7 juli 1945 in Accra, de hoofdstad van Ghana in een nominaal Presbyteriaans gezin. Na middelbaar onderwijs studeerde hij Frans aan de Universiteit van Legon en zette de studie voort aan de Universiteit van Bordeaux tot hij in 1973 zijn doctoraal behaalde. Voor hij naar Frankrijk vertrok, nam zijn vader hem mee naar een schrijn om de voorouders om bescherming te vragen. Tot die tijd betekende het christelijk geloof weinig of niets voor hem. Hij hield zich verre van bijeenkomsten van christenen en debatteerde met vrienden over de waarde van het christelijk geloof, totdat hij in 1970 'in zijn kraag gegrepen' werd zoals Saulus op de weg naar Damascus. Staande onder de douche (!) in Bordeaux drong het met onweerstaanbare kracht tot hem door dat Christus de waarheid is, voor hem persoonlijk en voor de hele wereld. Het intellectuele leven zonder Christus is zinloos, want 'al de schatten der wijsheid en kennis zijn in Hem verborgen' (Col 2: 3). Naast de intellectuele overtuiging ontwikkelde hij een passie voor zending en evangelisatie. Die visie deelde hij met Gillian Mary, een Engelse studente, die hij in Bordeaux ontmoette en met wie hij trouwde.

Bij zijn terugkeer in Ghana stelde zijn vader voor om de voorouders te bedanken voor zijn behouden terugkeer. Kwame zei hem, dat Jezus hem onder hoede had, waarop zijn vader reageerde met: 'Als Christus je nu beschermt, is het ook goed. Laten we niet meer gaan'. Hierop antwoordde Kwame: 'Hij beschermt u ook, vader. Hij is de muur rondom ons'.

TD 55

Signalement

Zijn bekering zette hem op het spoor van de studie theologie, eerst aan het *London Bible College* en vervolgens aan de Universiteit van Aberdeen. Daar ontmoette hij de missioloog en kerkhistoricus Andrew F. Walls. Onder zijn leiding schreef hij een dissertatie die vervolgens gepubliceerd werd onder de titel *Theology and Identity: The Impact of Culture upon Christian Thought in the Second Century and Modern Africa*. In deze studie onderzocht hij hoe een viertal kerkvaders - uit Noord-Afrika - in de tweede eeuw verantwoording aflegde over het christelijk geloof in de Grieks-Romeinse cultuur. Vervolgens ging hij na hoe in de twintigste eeuw vier leidende Afrikaanse theologen vanuit verschillende stromingen worstelen met de vraag van het christenzijn in de huidige cultuur. Verschillende antwoorden werden gegeven vanuit verschillende visies op de Schrift en het zelfverstaan van Afrikanen.

Terug in Ghana werd hij predikant in Accra. Daar vatte hij het plan op om een centrum te stichten dat zich zou richten op onderzoek naar de verhouding tussen evangelie en cultuur in de Afrikaanse samenlevingen. Tegelijkertijd had de Presbyteriaanse predikant Aboah het idee om een onderzoeksbibliotheek voor Ghanese talen te vestigen. Dit was niet alleen een linguïstisch project, maar had een missionair perspectief: om relevant te zijn dient het evangelie in de taal van de hoorders verwoord te zijn. Slechts zo kan het evangelie doorwerken in de cultuur. Deze plannen vloeiden samen en in 1987 vond de inwijding van het nieuwe centrum plaats in het negentiende eeuwse zogenoemde Baselhuis in Akropong. De focus was gericht op Afrikaanse theologie, Afrikaanse talen en cultuurstudies. Het *Akrofi Christaller Memorial Centre* (ACMC) was geboren, met namen die refereren aan een pionier van de *Baseler Mission* en een Ghanese taalkundige. Cursussen voor leken en predikanten werden georganiseerd evenals retraites en conferenties. Daarbij bleef het centrum niet alleen op Ghana gericht, maar kreeg het een uitstraling naar geheel Afrika.

Bouwer

Met de *School of Religion and Theology van de Universiteit van KwaZulu-Natal* in Zuid-Afrika ontwikkelde het ACMC een tweejarig Masterprogramma voor een nieuwe generatie Afrikaanse theologen, zowel voor evangelicalen als voor oecumenischen en uit zowel Frans- als Engelstalige landen. Een ander netwerk is het *African Theological Initiative* waarin het ACMC de toon zette om de capaciteit en de kwaliteit van de Afrikaanse theologische instituties te vergroten en zodoende de *braindrain* van theologen uit Afrika naar het Westen een halt toe te roepen.

Tegelijkertijd werden contacten gelegd met instituten in Europa als het *Centre for the Study of Christianity in the Non-Western World in the University of Edinburgh*, het *Oxford Centre for Mission Studies* en het *Hendrik Kraemer Instituut* in Nederland. Daarnaast waren er de vele ontmoetingen in en vanuit Azië, Latijns-Amerika en de Verenigde Staten. In 2006 werd de universitaire status van het instituut door de regering van Ghana erkend en de naam veranderd in *ACI, Akrofi Christaller Institute for Theology, Mission and Culture*.

Als leerling van Andrew Walls was hij gegrepen door de idee van de verschuiving van het zwaartepunt van het wereldchristendom, namelijk van het westen en noorden naar het zuiden van de wereld in de jaren negentig van de vorige eeuw. Daarin speelt juist Afrika een grote rol door numerieke groei en veelkleurigheid. Deze ontwikkeling vraagt om met hoofd en hart geëngageerde mensen, die leiding kunnen geven aan de verworteling van het evangelie in de sociale, politieke en culturele werkelijkheid. Het zijn dan ook Afrikanen die zelf theologie bedrijven

om antwoorden te geven op Afrikaanse vragen. Een drietal onderwerpen uit zijn oeuvre wil ik aanstippen: de Afrikaanse ervaringen, de Afrikaanse theologie en de plaats van Afrika in de geschiedenis van het christendom.

De Afrikaanse ervaringen

In de Afrikaanse werkelijkheid spelen de voorouders een grote rol. Zij zijn de levende doden, met wie mensen leven. Voorouders geven identiteit en bescherming aan de thans levenden en daarom wordt het voorgeslacht gerespecteerd. De westerse zending heeft de voorouders genegeerd en de rituelen die met hen te maken hadden, verboden. Daarmee verdwenen de voorouders, maar juist op de cruciale momenten kwamen die in de beleving van mensen terug. Bediako stelt expliciet dat Jezus onze voorouder is. Jezus neemt, volgens Bediako, de functies van de voorouders over en overtreft die, zoals de Bijbel laat zien en zoals hij dat zelf had ervaren.

Kwame Bediako plaatst Christus als het eeuwige woord van God in de religieuze en pluralistische wereld. Christus is het vertaalde woord van God in de werkelijkheid van de mens. Daarin is Hij uniek door zijn kwetsbaarheid als mens, door de verzoening aan het kruis, door de gemeenschap van de Heer met mensen, die alle grenzen, naties, en talen overstijgt. De diversiteit in werkelijkheden, welke dan ook, liet Kwame Bediako op zich inwerken en plaatste die in de werkelijkheid van Christus als Heer.

Afrikaanse theologie

De Afrikaanse theologie gaat eigen wegen omdat de *primal religion* overal aanwezig was in besef van de mensen. Afrika heeft een eigen kennis van God, die ook bepalend is voor de identiteit van het christendom nu. De vraag dringt zich op wat de inhoud van het verleden is. Bediako ziet hierbij, in navolging van de Gambiaan Lamin Sanneh, de Afrikaanse (moeder) - talen als instrumenteel. Het evangelie is vertaalbaar in alle talen. Mensen behoeven geen andere taal te leren om het evangelie te verstaan, want God spreekt alle talen: Twi, Nederlands, Fries, etcetera. De Afrikaanse talen zijn in staat om de transcendentie te verwoorden. Bediako concludeerde, dat de voorchristelijke religieuze culturen dragers zijn van de goddelijke openbaring en taal hebben voor het verstaan van de christelijke boodschap. Zijn focus was in dezen ook op Europa gericht: daar zijn de oorspronkelijke tradities echter vrijwel geheel weggevaagd. In Afrika heeft religie te maken met de totaliteit van de mens. In religie ligt de identiteit van de Afrikaan en daarom kan hij, in tegenstelling tot de Europeaan veel verbanden leggen tussen religie en het leven van alledag.

Afrika in de geschiedenis van het christendom

De geweldige numerieke groei van het christendom in Afrika had niemand aan het begin van de 20ste eeuw voor mogelijk gehouden. Op de Wereldzendingconferentie van 1910 in Edinburgh werd verklaard dat het 'animisme' in Afrika weinig aanknopingspunten bood voor de verspreiding van het evangelie en was men bang voor een overheersende positie van de islam. Het waren bovendien juist Afrikanen, die waarde hechtten aan de *primal religion*, die aan deze groei het meest hebben bijgedragen. Wie had ooit gedacht dat zo veel Afrikaanse christenen met een sterk besef van transcendentie zich nu in Europa zouden vestigen? Wat heeft dat te betekenen voor de oude kerken die in de negentiende en twintigste eeuw vele zendelingen hebben uitgezonden? Daarom vraagt dit tijdsgewricht

Signalement dat wij kennis nemen van wat nu in Afrika verwoord wordt, zoals Bediako laat zien in zijn *Christianity in Africa: The Renewal of a Non-Western Religion*.

Een vraag aan ons

Het werk van Bediako stelt met klem de vraag van John Mbiti aan de orde: 'Theologen uit jonge kerken hebben hun pelgrimstochten gemaakt naar de theologische onderwijscentra van de oude kerken. We hadden geen keus. We hebben met u theologie gegeten, we hebben theologie met u gedronken. We hebben met u van theologie gedroomd. Maar dat was allemaal eenzijdig. Het was allemaal als het erop aankomt uw theologie...Wij kennen u theologisch. De vraag is of u ons theologisch kent. Wilt u ons theologisch wel kennen?'¹

Kernpublicaties van Professor Kwame Bediako:

- *Theology and Identity. The impact of culture upon Christian thought in the second century and modern Africa*, Oxford, 1992.
- *Christianity in Africa. The Renewal of a Non-Western Religion*, Edinburgh, 1995.
- *Jezus in de cultuur en geschiedenis van Afrika*, Kampen, 1999.
Van Professor Mary Gillian Bediako:
- *Primal Religion and the Bible*, Oxford, 1995.
- *Journal of African Christian Thought*, ACMC, sinds 1997, Ed. M. Bediako.

Dr. Hans Visser was werkzaam als zendingswerker en vervolgens was hij als rector verbonden aan het Hendrik Kraemer Instituut. Nu is hij adviseur van SKIN (Samen Kerk in Nederland)

Noten

1. John Mbiti, 'Theological impotence and the universality of the church', *Lutheran World*, vol 21, no. 3, 1974, p. 17; in vertaling: Kwame Bediako, *Jezus in de cultuur en geschiedenis van Afrika*, Kampen 1999, p.125.